

Tekely, Wiesław P.

Skarbowość na ziemiach polskich w dobie zaborów - stan badań

Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego 8, 60-78

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WIESŁAW P. TEKELY

Skarbowość na ziemiach polskich w dobie zaborów **– stan badań**

Staatsfinanzen der polnischen Gebiete zur Zeit der drei Teilungen Polens – Stand der Forschung

1. Stan badań nad skarbowością na ziemiach polskich – kryteria selekcji, analiza i ocena. 2. Zestawienie bibliograficzne w układzie terytorialnym. 3. Zestawienie bibliograficzne w układzie merytorycznym.

1. Stand der Forschung zu den Staatsfinanzen in den polnischen Gebieten – Kriterien der Auswahl, Analyse und Bewertung. 2. Bibliographie nach Territorien geordnet. 3. Inhaltliche Bibliographie.

1. Podejmując próbę oceny stanu badań nad skarbowością na ziemiach polskich w dobie zaborów, trzeba przyjąć określone kryteria, dzięki którym można dokonać wyboru dorobku nauk historycznoprawnych w interesującym zakresie. Przyjęto następujące założenia:

- 1) brano pod uwagę wyłącznie opracowania dotyczące instytucji funkcjonujących na ziemiach polskich, nie wchodząc w problematykę skarbowości państw zaborczych (o ile nie stanowiła ona punktu odniesienia dla wskazania różnic w rozwiązaniach stosowanych na ziemiach polskich);
- 2) ujęto prace dotyczące administracji skarbowej, problematyki: budżetowej, podatkowej, finansów publicznych, ceł, kontroli skarbowej, systemu bankowego, towarzystw kredytowych i kas oszczędnościowych. Tematyka ta była ujęta w tytule opracowania jako nurt rozważań autora – nie zaś tylko drobną ich część. Nie dotyczy to rzecz jasna tak fundamentalnego dzieła, jak *Finanse Królestwa Polskiego...* J. Blocha;
- 3) starano się nie wchodzić głębiej w problematykę prawa finansowego, gospodarczego i handlowego oraz systemu bankowego, ograniczając się w tym zakresie do niezbędnego minimum;
- 4) nie brano pod uwagę licznych (głównie XIX-wiecznych) jedno- czy dwustronicowych przyczynków publikowanych w prasie.

Opracowania spełniające te warunki dotyczą skarbowości Księstwa Warszawskiego, Królestwa Polskiego, Wolnego Miasta Krakowa, Galicji, Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Oceniając zgromadzony materiał (156 pozycji), można jednoznacznie stwierdzić, że zdecydowanie przeważają prace poświęcone Księstwu Warszawskiemu i Królestwu Polskiemu (89), najmniej zaś dotyczy analizy porównawczej lub problematyki dotyczącej więcej niż jednego obszaru ziem polskich – jest ich zaledwie 11. Niewiele więcej (12) dotyczy ziem polskich związanych z Prusami.

Jeżeli zaś chodzi o układ merytoryczny, to najwięcej prac poświęcono problematyce budżetów, podatków i finansów (69), przy czym większość stanowią drobniejsze przyczynki. Zastanawiająco mało (tylko 13) jest opracowań dotyczących administracji skarbowej. Tutaj otwierają się największe płaszczyzny badawcze dla współczesnych historyków administracji i ustroju.

Generalny wniosek, jaki nasuwa się z przedstawionego poniżej zestawienia, jest taki, że problematyka skarbowości w okresie zaborów nie była częstym tematem badawczym współczesnych nam historyków; w okresie ostatnich 30 lat opublikowano zaledwie 23 pozycje. Tylko kilka z nich ma charakter dogłębnego przedstawienia podjętej problematyki: prace M. Wąsowicza dotyczące Prokuratury Generalnej oraz R. Szawłowskiego, który opracował system organów kontroli skarbowej. Większość prac stanowią przyczynki będące marginesem szerszych rozważań lub, co najwyżej, zapowiedź większej całości – problematyka celna w ujęciu W. P. Tekely'ego.

Mając nadzieję, że zamieszczone poniżej zestawienie będzie zachętą do podjęcia badań, przygotowano je w dwóch ujęciach, by ułatwić odnalezienie interesujących pozycji. Pierwsze ujęcie – terytorialne – podzielono na cztery części: ■ opracowania dotyczące całości ziem polskich, ■ Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego, ■ Galicji i Wolnego Miasta Krakowa oraz ■ Wielkiego Księstwa Poznańskiego (Śląska i Pomorza Gdańskiego). Drugie ujęcie – merytoryczne – podzielono na sześć części: ■ administracja; ■ banki, towarzystwa kredytowe i kasy oszczędnościowe; ■ problematykę celną; ■ organy kontroli; ■ budżet, podatki i finanse; ■ inne.

2. [UJĘCIE TERYTORIALNE]

■ Opracowania dotyczące całości ziem polskich:

- [1] **Baliński I.**, *Loterie publiczne w Polsce. Szkic historyczny*, Warszawa 1918.
- [2] **Czermiński F.**, *Towarzystwa kredytowe ziemskie ze szczególnym względem na także towarzystwa w Wielkim Księstwie Poznańskim, Królestwie i Galicji*, Warszawa 1867.
- [3] **Grodek A.**, *Idea Banku Narodowego. (Geneza Banku Polskiego 1763–1828)*, Warszawa 1936.
- [4] **Jeziński A.**, *Bankowość polska na tle przemian gospodarczych u schyłku XIX i na początku XX wieku*, „Bank i Kredyt” 2000, nr 11.

- [5] **Kula W.**, *Polskie perypetie metrologiczne (1795–1919)*, [w:] *Wiek XIX. Prace ofiarowane S. Kieniewiczowi w 60 rocznicę urodzin*, Warszawa 1967.
- [6] **Markowski B.**, *Administracja skarbowa w Polsce*, Warszawa 1931.
- [7] **Rybarski S.**, *Skarbowość Polska w dobie zaborów*, Kraków 1937.
- [8] **Waszkiewicz J.**, *Historia banków oraz celniejszych towarzystw kredytowych*, Wilno 1838.
- [9] **Zamoyski G.**, *Prawne podstawy funkcjonowania komunalnych kas oszczędności na ziemiach polskich w okresie zaborów*, [w:] *Przez tysiąclecia: państwo – prawo – jednostka*, t. 2, Katowice 2001.
- [10] **Zieliński F.**, *Poszukiwania nad finansami w Polsce*, „Biblioteka Warszawska” 1849.
- [11] **Ziemiński J.**, *Polska kontrola państwowa w XIX w. i w Drugiej Rzeczypospolitej*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici” 1985, Prawo, nr 24.

■ **Księstwo Warszawskie i Królestwo Polskie:**

- [1] **Ajzen M.**, *Polityka gospodarcza Lubeckiego 1821–1830*, Warszawa 1932.
- [2] **Bagniewski A.**, *O mennicy warszawskiej od czasu jej założenia (1810) do roku 1867, ze szczególnym względem na monetę zdawkową*, „*Ekonomista*” 1869, t. 1.
- [3] **Bagniewski A.**, *O stanie finansów Królestwa Polskiego*, „Biblioteka Warszawska” 1861, t. 2.
- [4] **Bagniewski A.**, *O zastosowaniu towarzystw kredytowych ziemskich do nieruchomości miejskich, mianowicie w mieście Warszawie*, „Biblioteka Warszawska” 1842, t. 2.
- [5] **Bielski A.**, *Projekt do ustawy kassy amortyzacyjnej*, Rawicz 1811.
- [6] **Bielski A.**, *Sposoby do ocalenia majątków obywateli Księstwa Warszawskiego*, Kalisz 1809.
- [7] **Bloch J.**, *Finanse Królestwa Polskiego za cały czas istnienia skarbu Królestwa od dnia 1 czerwca 1815 do 31 grudnia 1866 r. Zarząd, władze skarbowe i reforma podatkowa w Królestwie Polskim*, [w:] **J. Bloch**, *Finanse Rosji w XIX wieku na tle cywilnych dziejów państwa*, t. 3, Warszawa 1883.
- [8] **Bloch J.**, *Reforma podatkowa w Królestwie Polskim podług badań...*, „*Ekonomista*” 1879, nr 48–52.
- [9] **Borzymińska Z.**, *Sprawa podatku szynkarskiego w Warszawie w latach 1862–1866*, „*Biuletyn ŻIH*” 1988, nr 2.
- [10] **Bossakowski J.**, *Gospodarka i finanse Królestwa Polskiego przed powstaniem styczniowym. Raport... z 1862 r. dla ministra finansów M. Ch. Reuterna*, oprac. R. Kołodziejczyk, Warszawa 1969.
- [11] **Boufall B.**, *Gospodarka finansowa zarządów miejskich w Królestwie Polskim (z wyjątkiem Warszawy)*, Warszawa 1905.

- [12] **Budziński S.**, *O stosowaniu ustawy celnej z r. 1857, a w szczególności art. 1621 i 1622 tejże ustawy*, „Gazeta Sądowa” 1880, nr 48–50.
- [13] **Ćwik W.**, *Sprawa opłat za prawo miejskie w Królestwie Polskim*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1972, t. 24, z. 1.
- [14] **Falkenhagen-Zaleski P.**, *O instytucjach kredytowych w kraju naszym*, Warszawa 1861.
- [15] **Gliszczyński A.**, *Uwagi nad dochodami publicznymi*, Warszawa 1810.
- [16] **Gliszczyński A.**, *Uwagi nad projektem amortyzacji długów ziemiańskich w departamencie bydgoskim*, Bydgoszcz 1811.
- [17] **Górski S.**, *Gospodarka finansowa miasta Warszawy*, dodatek do: „Biblioteka Warszawska” 1906, nr 6, 7.
- [18] **Grabski W.**, *Bilans Królestwa Polskiego w finansach państwa rosyjskiego*, Warszawa 1909.
- [19] **Grabski W.**, *Ciężary samorządu w Królestwie Polskim*, Warszawa 1908.
- [20] **Grabski W.**, *Działalność państwowa wobec potrzeb rolniczych Królestwa Polskiego. Co skarb państwa w naszym kraju na cele rolnicze wydaje i czego domagać się winniśmy i możemy*, Warszawa 1909.
- [21] **Grabski W.**, *Sprawa podatku od dochodu z nieruchomości miejskich w Królestwie Polskim*, Praca nr 5, dodatek do: „Biblioteka Warszawska” 1909, t. 3.
- [22] **Groniowski K.**, *Bank Włociański w Królestwie Polskim*, „Przegląd Historyczny” 1984, nr 1.
- [23] **Grzegorzewski M.**, *Reforma kas gminnych pożyczkowo-oszczędnościowych w Królestwie Polskim*, Kielce 1907.
- [24] **Jaworski J.**, *Gospodarka finansowa zarządów miejskich w Królestwie Polskim z wyłączeniem Warszawy*, Warszawa 1906.
- [25] **Jeziernski A.**, *Bank Polski 1828–1885*, „Bank i Kredyt” 1988, nr 5/6.
- [26] **Karbownik H.**, *Opodatkowanie duchowieństwa i dóbr kościelnych w Królestwie Polskim (1815–1863)*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1989/90 (1993), nr 36/37, z. 5.
- [27] **Kempner S.**, *Prawa stanowe kupców w Królestwie Polskim, w związku z prawodawstwem podatkowym*, „Gazeta Sądowa” 1899, nr 8–10.
- [28] **Kirsztrot-Prawnicki J.**, *Towarzystwo Kredytowe Ziemskie w Królestwie Polskim i kredyt rolny*, Warszawa 1887.
- [29] **Kisiel H.**, *Akta zarządu dóbr państwowych w Radomiu*, „Archeion” 1962, t. 36.
- [30] **Korzybski Z.**, *O kredycie i bankach emisyjnych z zastosowaniem do potrzeb kraju naszego*, Warszawa 1862.
- [31] **Kurc A.**, *O kasach oszczędności*, „Biblioteka Warszawska” 1842, t. 1.
- [32] **Kurtz A.**, *O cyrkulacji pieniężnej w Królestwie Polskim*, „Ekonomista” 1865, kwart. 4, z. 1 [Miaskowski F.] **F. M.**, *Odpowiedź na memoriał pana Adolfa Kurtza, O cyrkulacji pieniężnej w Królestwie Polskim*,

- zamieszczony w I-m i III-m zeszytcie *Ekonomisty*, „*Ekonomista*” 1865, kwart. 4, z. 3.
- [33] Kurtz A., *Rzecz o cyrkulacji pieniężnej i walucie w Królestwie Polskim*, Warszawa 1866.
- [34] Lewin D., *Obieg pieniężny Królestwa Kongresowego w drugiej połowie XIX stulecia*, „*Rocznik Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie*” 1929, R. VI.
- [35] Łętowski L., *O moratoryum*, Warszawa 1816.
- [36] Marcinek R., *Komora celna w Szycach pod Krakowem*, „*Teki Krakowskie*” 1998, z. 8.
- [37] Markowski B., *Finanse miast Królestwa Polskiego*, t. 1, Kielce 1913.
- [38] Mayzel B., *Nowy podatek*, „*Gazeta Sądowa*” 1879, nr 27–31.
- [39] Mikulec B., *Spółdzielcze towarzystwa pożyczkowo-oszczędnościowe i kredytowe w guberni lubelskiej w latach 1898–1914*, „*Rocznik Lubelski*” 1985/86 (1988), t. 27/28.
- [40] Mikulicz-Radecki A., *O podatku gruntowym dworskim w Królestwie Polskiem*, Warszawa 1884.
- [41] Mirecki W., *O prawodawstwie i administracji finansowej*, „*Dekada Polska*” 1821, t. 1, nr 4–6.
- [42] Plewako G., *Henryk hr. Łubieński i Benedykt Niepokojczycki – dwaj kierownicy Banku Polskiego. Przyczynek do dziejów tegoż Banku (1831–1865)*, „*Niwa*” 1887, t. 31.
- [43] Połujański A., *Najwyższa Izba Obrachunkowa Królestwa Polskiego od 1808 do 1866 r. włącznie*, „*Biblioteka Umiejętności Prawnych*” 1880, z. 42–44.
- [44] Połujański A., *Opisanie lasów Królestwa Polskiego i guberni zachodnich Cesarstwa Rosyjskiego pod względem historycznym, statystycznym i gospodarczym*, t. 1–4, Warszawa 1854–1855.
- [45] Połujański A., *Przepisy tyżące się egzekucji podatków w Królestwie Polskim*, Warszawa 1883.
- [46] Popiel I., *Towarzystwo Kredytowe Ziemskie w Królestwie Polskim. Kilka uwag zebrał...*, Warszawa 1901.
- [47] Powichrowski W., *O powinności podwodowej w Królestwie Polskim*, „*Gazeta Sądowa*” 1893, nr 6, 7, 10.
- [48] Przygodzki J., *Sprawy finansowe Księstwa Warszawskiego pod okupacją rosyjską w latach 1813–1815*, „*Acta Universitatis Wratislaviensis*” 2000, Prawo, nr 270.
- [49] Radziszewski H., *Bank Polski*, Warszawa 1910.
- [50] Radziszewski H., *Podatki gruntowe w Królestwie Polskim*, [w:] *W naszych sprawach*, t. 1, Warszawa 1899.
- [51] Radziszewski H., *Reorganizacja Banku Polskiego po rewolucji listopadowej*, „*Przegląd Narodowy*” 1910, t. 6, z. 7.

- [52] Radziszewski H., „Reorganizacja” skarbu Królestwa Polskiego po powstaniu listopadowym, „Przegląd Narodowy” 1908, t. 1, z. 4.
- [53] Radziszewski H., *Skarb i organizacja władz skarbowych w Królestwie Polskim*, t. 1 (1815–1830), t. 2 (1831–1867), Warszawa 1907 (t. 1), 1908 (t. 2).
- [54] Radziszewski H., *Wydatki skarbu Królestwa Polskiego w okresie międzypowstaniowym*, „Przegląd Narodowy” 1908, t. 2, z. 7.
- [55] Radziszewski H., *Zniesienie linii celnej pomiędzy Królestwem Polskim a Cesarstwem Rosyjskim w roku 1850*, dodatek do: „Biblioteka Warszawska” 1907, nr 6.
- [56] Rembowski A., *Nowe prawo o urządzeniu gruntowym wiejskich czynszowników*, „Niwa” 15 I 1880.
- [57] Romanowski J., *Rys stosunków ekonomicznych guberni radomskiej na podstawie akt hipoteki gubernialnej i akt notaryalnych w Radomiu*, Warszawa 1892.
- [58] Rostocki W., *Ludzie Colomba w Ministerium Skarbu u schyłku Księstwa Warszawskiego*, [w:] *Wiek XIX*, Warszawa 1967.
- [59] Rostworowski M., *Prawno-polityczna strona budżetów Królestwa Kongresowego (1816–1830)*, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” 1905, R. VI.
- [60] Rzepniewska D., *Dobry kredyt i lichwa w Królestwie Polskim XIX w.*, [w:] *Drobnomieszczaństwo XIX i XX wieku*, t. 1, Warszawa 1984.
- [61] Skarbak F., *Gospodarstwo narodowe stosowane*, Warszawa, 1860.
- [62] Skarbak F., *Gospodarstwo narodowe*, Warszawa 1820/21.
- [63] Stankiewicz Z., *Reformy czynszowe dóbr skarbowych w Królestwie Polskim*, Łódź 1968.
- [64] Stankiewicz Z., *System eksploatacji dóbr publicznych w Polsce środkowej w okresie przejścia od feudalizmu do kapitalizmu*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1970, t. 22, z. 2.
- [65] Stanulewicz M., *Polityka fiskalna władz powstania styczniowego w świetle dekretów Rządu Narodowego*, [w:] *Studia z historii ustroju i prawa Księga dedykowana Prof. Jerzemu Walachowiczowi*, red. H. Olszewski, Poznań 2002.
- [66] Stawiarski J. F., *Uwagi nad moratorium*, Warszawa 1816.
- [67] Strasburger A., *Podręcznik o kosztach stemplowych i innych opłatach, wnoszonych od dn. 1 maja 1884 r. przy sporządzaniu aktów notaryalnych i hipotecznych w gubernjach Królestwa Polskiego*, Warszawa 1884.
- [68] Strasburger E., *Udział Królestwa Polskiego w finansach Rosji*, Warszawa 1918.
- [69] Suligowski A., *Warszawa i jej przedsiębiorstwa miejskie*, Warszawa 1903.
- [70] Sulikowski A., *Krótki rys i zasady Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego w Królestwie Polskim z dodaniem tablic rachunkowych obowiązujących*

- i wiadomości o składzie osób władz Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego*, Warszawa 1865.
- [71] Szawłowski R., *Najwyższe organy kontroli w Polsce w XIX wieku. Główna Izba Obrachunkowa Księstwa Warszawskiego oraz Izba Obrachunkowa i Najwyższa Izba Obrachunkowa Królestwa Polskiego. Lata 1808–1866*, Warszawa 1999.
- [72] Szawłowski R., *Najwyższy organ kontroli Królestwa Polskiego w dobie Powstania Listopadowego 1830–1831*, „Kontrola Państwowa” 1998, nr 6.
- [73] Szawłowski R., *Szefowie najwyższych organów kontroli w Polsce w XIX wieku: Franciszek Ksawery Zboiński i następcy (lata 1808/9–1866)*, „Kontrola Państwowa” 1997, nr 4.
- [74] Szumlański K., *Wiadomość o funduszach na pożyczki dla budujących się po miastach w Król[estwie] Polsk[im]*, „Biblioteka Warszawska” 1864, t. 2.
- [75] Tekely W. P., *Polityczne i ekonomiczne przesłanki zniesienia granicy celnej pomiędzy Królestwem Polskim a Cesarstwem Rosyjskim*, [w:] *Studia z historii państwa, prawa i idei – prace dedykowane Profesorowi Janowi Malarczycowi*, red. A. Korobowicz i H. Olszewski, Lublin 1997.
- [76] Tekely W. P., *Rozmieszczenie komór celnych w Królestwie Polskim po zniesieniu granicy celnej pomiędzy Królestwem Polskim a Cesarstwem Rosyjskim*, [w:] *Studia z historii państwa, prawa, miast i Polonii – Księga dedykowana profesorowi Władysławowi Ćwikowi*, red. J. Ciągwa, T. Opas, Rzeszów 1998.
- [77] Tekely W. P., *Skład Sądzący Rady Stanu Królestwa Polskiego, jako najwyższy organ rozstrzygający sprawy celne (1861–1867)*, [w:] *Z dziejów wymiaru sprawiedliwości, tom Annales poświęcony pamięci twórców lubelskiego ośrodka historyczno-prawnego*, „Annales UMCS” 1988, sectio G, vol. XXXV, 8.
- [78] Tekely W. P., *Stanowisko Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu w sprawie zniesienia granicy celnej pomiędzy Królestwem Polskim a Cesarstwem Rosyjskim*, [w:] *Przez tysiąclecia: państwo – prawo – jednostka*, t. 1, Katowice 2001.
- [79] Terlecki W., *System monetarny Królestwa Kongresowego*, „Wiadomości Numizmatyczne” 1960.
- [80] Terlecki W., *System monetarny Królestwa Polskiego po powstaniu listopadowym (1832–1842)*, „Wiadomości Numizmatyczne” 1966, z. 1.
- [81] Trzetrzewiński W., *O podatkach gruntowych stałych w Królestwie Polskim obecnie istniejących*, Warszawa 1861.
- [82] Wąsowicz M., *Początki Prokuraturii Generalnej Królestwa Polskiego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1977, t. 29, z. 2.
- [83] Wąsowicz M., *Prokuratoria Generalna Królestwa Polskiego w latach 1816–1866/67*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1979, t. 31, z. 2.

- [84] **Woliński J.**, *Uwagi o brukowym w mieście stołecznym Warszawie*, Warszawa 1831.
- [85] **Wrotnowski A.**, *Drogi handlowe w Królestwie Polskim*, „Biblioteka Warszawska” 1878, t. 3.
- [86] **Zdzitowiecki J.**, *Książę – minister Franciszek Ks. Drucki-Lubecki 1778–1846*, Warszawa 1948.
- [87] **Zieliński F.**, *Materiały do historii Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego w Królestwie Polskim*, „Ekonomista” 1866, nr 5; 1867, nr 4/5.
- [88] **Żółtowski S.**, *Die Finanzen des Herzogthums Warschau*, Poznań 1892.
- [89] **Żukowski W.**, *Dochody i wydatki państwowe w Królestwie Polskim*, Warszawa 1907.
- **Wielkie Księstwo Poznańskie (Śląsk i Pomorze Gdańskie):**
- [1] **Afeltowicz T.**, *Studia nad historią banków śląskich. Do r. 1918*, Wrocław 1963.
- [2] **Bagniewski A.**, *Instytut kredytowy szląski z roku 1835*, „Biblioteka Warszawska” 1851, t. 3.
- [3] **Banzemer J.**, *Ogólne uwagi nad urządzeniem kredytu dla nieruchomości miejskich*, Berlin 1862.
- [4] **Chelmicki P.**, *Przedmioty ogólnego interesu Towarzystwa Kredytowego*, Poznań 1845.
- [5] **Komar A.**, *Polityka podatkowa rządu pruskiego w Wielkim Księstwie Poznańskim w latach 1815–1870*, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza” 1961, z. 2.
- [6] **Kościński K.**, *Prawo podatkowe w Prusach. Podręcznik dla ludu polskiego*, Poznań 1903.
- [7] **Kultys W.**, *Finanse i podatki*, [w:] *Księga pamiątkowa miasta Poznania*, Poznań 1929.
- [8] **Kultys W.**, *Słów kilka o zagadnieniu finansowo-skarbowym miast w Polsce ze specjalnym uwzględnieniem kwestii podatkowej miasta Poznania*, „Kronika Miasta Poznania” 1927.
- [9] **Ochociński S.**, *Początki polskiej spółdzielczości kredytowej na Górnym Śląsku*, „Kwartalnik Opolski” 1961, nr 1.
- [10] **Ochociński S.**, *Polska spółdzielczość kredytowa na Pomorzu Gdańskim do 1918 r.*, „Zapiski Historyczne” 1963, t. 28, z. 2.
- [11] **[Zieliński F.] F. Z.**, *Towarzystwo kredytowe miejskie na Szląsku*, „Biblioteka Warszawska” 1844, t. 4.
- [12] **Zimmermann K.**, *Die „Bank Przemysłowców” e[ine] G[esellschaft] m[it] b[eschränkter] H[auptung] in Posen, ihre Gründung, Entwicklung und Bedeutung im Rahmen des „Verbandes der Erwebs- und Wirtschaftsgenossenschaften im Grossherzogtum Posen und Westpreussen”*, Poznań 1907.

■ Galicja – Wolne Miasto Kraków:

- [1] **Bieniarzówna J.**, *Życie gospodarcze w Wolnym Mieście Krakowie*, Kraków 1967.
- [2] **Biliński L.**, *Opodatkowanie gminne*, Lwów 1884.
- [3] **Biliński L.**, *Studia nad podatkiem dochodowym*, Lwów 1870.
- [4] **Buzek J.**, *Administracja gospodarstwa społecznego*, Lwów 1913.
- [5] **Buzek J.**, *Problem równowagi budżetu państwowego w świetle statystyki finansowej*, „Miesięcznik Statystyczny” 1923, z. 1.
- [6] **Czemeryński K.**, *O dobrach koronnych byłej Rzeczypospolitej Polskiej*, Lwów 1870.
- [7] **Czerkawski W.**, *Reforma podatku domowo-czynszowego*, Kraków 1899.
- [8] **Dybiec J.**, *Finansowanie nauki i oświaty w Galicji 1860–1918*, Kraków 1979.
- [9] **Gargas Z.**, *O podatku rentowym*, Lwów 1898.
- [10] **Gargas Z.**, *Studja nad kasami oszczędności*, Lwów 1907.
- [11] **Gilewicz A.**, *Stosunki pieniężne w Galicji w latach 1772–1914*, „Rocznik Przemyski” 1958, t. 9.
- [12] **Głąbiński S.**, *Finanse Galicji w r. 1894*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1894, nr 9.
- [13] **Głąbiński S.**, *Finanse stol. m. Lwowa i projekt budżetu na r. 1891. Sprawozdanie jeneralne referenta miejskiej komisji budżetowej*, Lwów 1901.
- [14] **Głąbiński S.**, *Galicja w budżecie państwowym na rok 1904*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1904, t. 29.
- [15] **Głąbiński S.**, *Samodzielność finansowa Galicji*, Lwów 1906.
- [16] **Głąbiński S.**, *Wykład nauki skarbowości z dodatkiem skarbowości Austrii i Galicji*, Lwów 1911.
- [17] **Kellmann R.**, *Die ländlichen Kreditverhältnisse im ehemaligen Galizien und heutigen Polen unter besonderer Berücksichtigung des ländlichen Kreditgenossenschaftswesens*, Saalfeld 1935.
- [18] **Kielbicka A.**, *Kameralne urzędy gospodarcze w zachodniej Galicji*, „Archeion” 1958, t. 29.
- [19] **Kleczyński J.**, *O zakresie opodatkowania się gmin*, „Przegląd Sądowy i Administracyjny” 1877, t. 2.
- [20] **Knolle I.**, *Słódko z powodu banków kredytowych ziemskich*, Żytomierz 1860.
- [21] **Kolankowski F.**, *Podręcznik do bezpośrednich podatków osobistych wprowadzonych ustawą z dn. 25 października 1896 r.*, nr 200 Dz. p. p., cz. I, Lwów 1897.
- [22] **Kolischer K.**, *Organizacja kredytu w Galicji*, Lwów 1900.
- [23] **Konitz H.**, *Jeszcze w sprawie skarbowości gminnej*, „Ekonomista” 1873, nr 14.

- [24] **Kosch T.**, *Wiadomości o należyciściach skarbowych, ze szczególnym uwzględnieniem praw wiejskich*, Kraków 1903.
- [25] **Krobicki W.**, *Rachunkowość w gminach wiejskich. Podręcznik o prowadzeniu ksiąg i rachunków gminnych wraz z wzorami przepisanych druków*, Lwów 1904.
- [26] **Krzeczunowicz K.**, *O podatku gruntowym i domowym w Galicji*, Kraków 1862.
- [27] **Leo J.**, *Finanse Galicji oraz projekt reformy skarbu krajowego*, Kraków 1889.
- [28] **Michalski J.**, *Austriacki powszechny podatek zarobkowy*, Kraków 1903.
- [29] **Michalski J.**, *Plan finansowy ministra Bilińskiego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1910, t. 35.
- [30] **Michalski J.**, *Projekt reformy administracji a skarbowość*, Kraków 1905.
- [31] **Michalski J.**, *Uwagi w sprawie reformy finansów krajowych*, „Przegląd Polski” 1907.
- [32] **Ostrożyński W.**, *Galicyjskie Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, jego powstanie i półwiekowy rozwój*, Lwów 1892.
- [33] **Paszkowski F.**, *Reforma podatkowa, krótkie streszczenie i objaśnienie ustawy z dn. 25 października 1896r., nr 220 Dz. u. p. o bezpośrednich podatkach osobistych, ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa, z dodaniem wyciągów z rozporządzeń wykonawczych i formularzy zeznań podatkowych*, Kraków 1897.
- [34] **Reich M.**, *Podręcznik dla użytku w służbie przy c. k. urzędach podatkowych*, Przemyśl 1897.
- [35] **Rutkowski J.**, *Galicyjski kataster gruntów jako podstawa statystyki własności ziemskiej*, „Wiadomości Statystyczne o Stosunkach Krajowych” 1917, z. 3.
- [36] **Schrott J.**, *Nauka rachunkowości państwowej dla krajów w Radzie państwa reprezentowanych i dla spraw wspólnych wszystkim królestwom i krajom monarchji austr.-węg.*, wyd. II popr., na jęz. polski przeł. i własnymi dopiskami uzupełnił T. Kulczycki, Lwów 1860.
- [37] **Sieprawski K.**, *O opustach podatku gruntowego z powodu szkód elementarnych*, Lwów 1900.
- [38] **Stupnicki H.**, *Systematyczny układ rozporządzeń we względzie myt drogowych, mostowych i przewozowych, taks skarbowych, jako też i prywatnych*, Lwów 1862.
- [39] **Styś W.**, *Metryki gruntowe józefińskie i franciszkańskie jako źródło do historii gospodarczej Galicji*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych” 1932–1933, t. 2.
- [40] **Tałasiewicz J.**, *Wskazówki co do utrzymania zgodności między księgami gruntowymi a katastem na podstawie arkuszów zgłoszeń udzielanych sądom przez urzędy ewidencyjne katastra*, Kraków 1898.

- [41] **Tuleja J.**, *W sprawie zniesienia akcyzy miejskiej od spirytusu denatowanego*, Kraków 1901.
- [42] **Udziela E.**, *Podatek osobisto-dochodowy*, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” 1900.
- [43] **Wierzchlejski A.**, *Wpływ cel na gospodarstwo społeczne*, „Ekonomista” 1902, t. 3.
- [44] **Winhard J.**, *Zarysy treściwe o podatkach, stemplach i należnościach rządowych i funduszowych w państwie austriackim, a względnie w Galicji*, Lwów 1897.

3. [UJĘCIE MERYTORYCZNE]

■ Administracja:

- [1] **Buzek J.**, *Administracja gospodarstwa społecznego*, Lwów 1913.
- [2] **Kielbicka A.**, *Kameralne urzędy gospodarcze w zachodniej Galicji*, „Archeion” 1958, t. 29.
- [3] **Kisiel H.**, *Akta zarządu dóbr państwowych w Radomiu*, „Archeion” 1962, t. 36.
- [4] **Markowski B.**, *Administracja skarbowa w Polsce*, Warszawa 1931.
- [5] **Michalski J.**, *Projekt reformy administracji a skarbowość*, Kraków 1905.
- [6] **Mirecki W.**, *O prawodawstwie i administracji finansowej*, „Dekada Polska” 1821, t. 1, nr 4–6.
- [7] **Radziszewski H.**, *Skarb i organizacja władz skarbowych w Królestwie Polskim*, t. 1 (1815–1830), t. 2 (1831–1867), Warszawa 1907 (t. 1), 1908 (t. 2).
- [8] **Radziszewski H.**, *„Reorganizacja” skarbu Królestwa Polskiego po powstaniu listopadowym*, „Przegląd Narodowy” 1908, t. 1, z. 4.
- [9] **Reich M.**, *Podręcznik dla użytku w służbie przy c. k. urzędach podatkowych*, Przemyśl 1897.
- [10] **Rostocki W.**, *Ludzie Colomba w Ministerium Skarbu u schyłku Księstwa Warszawskiego*, [w:] *Wiek XIX*, Warszawa 1967.
- [11] **Rybarski S.**, *Skarbowość Polska w dobie zaborów*, Kraków 1937.
- [12] **Wąsowicz M.**, *Początki Prokuratorii Generalnej Królestwa Polskiego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1977, t. 29, z. 2.
- [13] **Wąsowicz M.**, *Prokuratoria Generalna Królestwa Polskiego w latach 1816–1866/67*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1979, t. 31, z. 2.

■ Banki, towarzystwa kredytowe i kasy oszczędności:

- [1] **Afeltowicz T.**, *Studia nad historią banków śląskich. Do r. 1918*, Wrocław 1963.
- [2] **Bagniewski A.**, *Instytut kredytowy szląski z roku 1835*, „Biblioteka Warszawska” 1851, t. 3.

- [3] **Bagniewski A.**, *O zastosowaniu towarzystw kredytowych ziemskich do nieruchomości miejskich, mianowicie w mieście Warszawie*, „Biblioteka Warszawska” 1842, t. 2.
- [4] **Bielski A.**, *Projekt do ustawy kassy amortyzacyjnej*, Rawicz 1811.
- [5] **Chelmiński P.**, *Przedmioty ogólnego interesu Towarzystwa Kredytowego*, Poznań 1845.
- [6] **Czerwiński F.**, *Towarzystwa kredytowe ziemskie ze szczególnym względem na także towarzystwa w Wielkim Księstwie Poznańskim, Królestwie i Galicji*, Warszawa 1867.
- [7] **Falkenhagen-Zaleski P.**, *O instytucjach kredytowych w kraju naszym*, Warszawa 1861.
- [8] **Gargas Z.**, *Studja nad kasami oszczędności*, Lwów 1907.
- [9] **Grodek A.**, *Idea Banku Narodowego. (Geneza Banku Polskiego 1763–1828)*, Warszawa 1936.
- [10] **Groniowski K.**, *Bank Włociański w Królestwie Polskim*, „Przegląd Historyczny” 1984, nr 1.
- [11] **Grzegorzewski M.**, *Reforma kas gminnych pożyczkowo-oszczędnościowych w Królestwie Polskim*, Kielce 1907.
- [12] **Jeziński A.**, *Bankowość polska na tle przemian gospodarczych u schyłku XIX i na początku XX wieku*, „Bank i Kredyt” 2000, nr 11.
- [13] **Jeziński A.**, *Bank Polski 1828–1885*, „Bank i Kredyt” 1988, nr 5/6.
- [14] **Kirsztrot-Prawnicki J.**, *Towarzystwo Kredytowe Ziemskie w Królestwie Polskim i kredyt rolny*, Warszawa 1887.
- [15] **Knolle I.**, *Słowo z powodu banków kredytowych ziemskich*, Żytomierz 1860.
- [16] **Kolischer K.**, *Organizacja kredytu w Galicji*, Lwów 1900.
- [17] **Korzybski Z.**, *O kredycie i bankach emisyjnych z zastosowaniem do potrzeb kraju naszego*, Warszawa 1862.
- [18] **Kurc A.**, *O kasach oszczędności*, „Biblioteka Warszawska” 1842, t. 1.
- [19] **Mikulec B.**, *Spółdzielcze towarzystwa pożyczkowo-oszczędnościowe i kredytowe w guberni lubelskiej w latach 1898–1914*, „Rocznik Lubelski” 1985/86 (1988), t. 27/28.
- [20] **Ochociński S.**, *Początki polskiej spółdzielczości kredytowej na Górnym Śląsku*, „Kwartalnik Opolski” 1961 nr 1.
- [21] **Ochociński S.**, *Polska spółdzielczość kredytowa na Pomorzu Gdańskim do 1918 r.*, „Zapiski Historyczne” 1963, t. 28, z. 2.
- [22] **Ostrożyński W.**, *Galicyjskie Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, jego powstanie i półwiekowy rozwój*, Lwów 1892.
- [23] **Plewako G.**, *Henryk hr. Lubiński i Benedykt Niepokojczycki – dwaj kierownicy Banku Polskiego. Przyczynek do dziejów tegoż Banku (1831–1865)*, „Niwa” 1887, t. 31.

- [24] **Popiel I.**, *Towarzystwo Kredytowe Ziemskie w Królestwie Polskim. Kilka uwag zebrał...*, Warszawa 1901.
- [25] **Radziszewski H.**, *Bank Polski*, Warszawa 1910.
- [26] **Radziszewski H.**, *Reorganizacja Banku Polskiego po rewolucji listopadowej*, „Przegląd Narodowy” 1910, t. 6, z. 7.
- [27] **Sulikowski A.**, *Krótki rys i zasady Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego w Królestwie Polskim z dodaniem tablic rachunkowych obowiązujących w wiadomości o składzie osób władz Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego*, Warszawa 1865.
- [28] **Waszkiewicz J.**, *Historia banków oraz celniejszych towarzystw kredytowych*, Wilno 1838.
- [29] **Zamojski G.**, *Prawne podstawy funkcjonowania komunalnych kas oszczędności na ziemiach polskich w okresie zaborów*, [w:] *Przez tysiąclecia: państwo – prawo – jednostka*, t. 2, Katowice 2001.
- [30] **Zieliński F.**, *Materiały do historii Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego w Królestwie Polskim*, „*Ekonomista*” 1866, nr 5; 1867, nr 4/5.
- [31] **[Zieliński F.] F. Z.**, *Towarzystwo kredytowe miejskie na Szląsku*, „*Biblioteka Warszawska*” 1844, t. 4.
- [32] **Zimmermann K.**, *Die „Bank Przemysłowców” e[ine] G[esellschaft] m[it] b[eschränkten] H[aftung] in Posen, ihre Gründung, Entwicklung und Bedeutung im Rahmen des „Verbandes der Erwebs- und Wirtschaftsgenossenschaften im Grossherzogtum Posen und Westpreussen”*, Poznań 1907.
- **Problematyka celna:**
- [1] **Budziński S.**, *O stosowaniu ustawy celnej z r. 1857, a w szczególności art. 1621 i 1622 teje ustawy*, „*Gazeta Sądowa*” 1880, nr 48–50.
- [2] **Marcinek R.**, *Komora celna w Szycach pod Krakowem*, „*Teki Krakowskie*” 1998, z. 8.
- [3] **Radziszewski H.**, *Zniesienie linii celnej pomiędzy Królestwem Polskim a Cesarstwem Rosyjskim w roku 1850*, dodatek do: „*Biblioteka Warszawska*” 1907, nr 6.
- [4] **Tekely W. P.**, *Polityczne i ekonomiczne przesłanki zniesienia granicy celnej pomiędzy Królestwem Polskim a Cesarstwem Rosyjskim*, [w:] *Studia z historii państwa, prawa i idei – prace dedykowane Profesorowi Janowi Malarczykowi*, red. A. Korobowicz, H. Olszewski, Lublin 1997.
- [5] **Tekely W. P.**, *Rozmieszczenie komór celnych w Królestwie Polskim po zniesieniu granicy celnej pomiędzy Królestwem Polskim a Cesarstwem Rosyjskim*, [w:] *Studia z historii państwa, prawa, miast i Polonii – Księga dedykowana profesorowi Władysławowi Ćwikowi*, red. J. Ciągwa, T. Opas, Rzeszów 1998.
- [6] **Tekely W. P.**, *Skład Sądzący Rady Stanu Królestwa Polskiego, jako najwyższy organ rozstrzygający sprawy celne (1861–1867)*, [w:] *Z dziejów*

wymiaru sprawiedliwości, tom *Annales poświęcony pamięci twórców lubelskiego ośrodka historyczno-prawnego*, „Annales UMCS” 1988, sectio G, vol. XXXV, 8.

- [7] **Tekely W. P.**, *Stanowisko Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu w sprawie zniesienia granicy celnej pomiędzy Królestwem Polskim a Cesarstwem Rosyjskim*, [w:] *Przez tysiąclecia: państwo – prawo – jednostka*, t. 1, Katowice 2001.
- [8] **Wierzchlejski A.**, *Wpływ cel na gospodarstwo społeczne*, „*Ekonomista*” 1902, t. 3.

■ Kontrola skarbowa:

- [1] **Polujański A.**, *Najwyższa Izba Obrachunkowa Królestwa Polskiego od 1808 do 1866 r. włącznie*, „*Biblioteka Umiejętności Prawnych*” 1880, z. 42–44.
- [2] **Szawłowski R.**, *Najwyższe organy kontroli w Polsce w XIX wieku. Główna Izba Obrachunkowa Księstwa Warszawskiego oraz Izba Obrachunkowa i Najwyższa Izba Obrachunkowa Królestwa Polskiego. Lata 1808–1866*, Warszawa 1999.
- [3] **Szawłowski R.**, *Najwyższy organ kontroli Królestwa Polskiego w dobie Powstania Listopadowego 1830–1831*, „*Kontrola Państwowa*” 1998, nr 6.
- [4] **Szawłowski R.**, *Szefowie najwyższych organów kontroli w Polsce w XIX wieku: Franciszek Ksawery Zboiński i następcy (lata 1808/9–1866)*, „*Kontrola Państwowa*” 1997, nr 4.
- [5] **Ziemiński J.**, *Polska kontrola państwowa w XIX w. i w Drugiej Rzeczypospolitej*, „*Acta Universitatis Nicolai Copernici*” 1985, Prawo, nr 24.

■ Budżet, podatki i finanse:

- [1] **Bagniewski A.**, *O stanie finansów Królestwa Polskiego*, „*Biblioteka Warszawska*” 1861, t. 2
- [2] **Biliński L.**, *Opodatkowanie gminne*, Lwów 1884.
- [3] **Biliński L.**, *Studia nad podatkiem dochodowym*, Lwów 1870.
- [4] **Bloch J.**, *Finanse Królestwa Polskiego za cały czas istnienia skarbu Królestwa od dnia 1 czerwca 1815 do 31 grudnia 1866 r. Zarząd, władze skarbowe i reforma podatkowa w Królestwie Polskim*, [w:] **J. Bloch**, *Finanse Rosji w XIX wieku na tle cywilnych dziejów państwa*, t. 3, Warszawa 1883.
- [5] **Bloch J.**, *Reforma podatkowa w Królestwie Polskim podług badań...*, „*Ekonomista*” 1879, nr 48–52.
- [6] **Borzymińska Z.**, *Sprawa podatku szynkarskiego w Warszawie w latach 1862–1866*, „*Biuletyn ŻIH*” 1988, nr 2.
- [7] **Bossakowski J.**, *Gospodarka i finanse Królestwa Polskiego przed powstaniem styczniowym. Raport... z 1862 r. dla ministra finansów M. Ch. Reuterna*, oprac. R. Kołodziejczyk, Warszawa 1969.

- [8] Boufař B., *Gospodarka finansowa zarządów miejskich w Królestwie Polskim (z wyjątkiem Warszawy)*, Warszawa 1905.
- [9] Buzek J., *Problem równowagi budżetu państwowego w świetle statystyki finansowej*, „Miesięcznik Statystyczny” 1923, z. 1.
- [10] Czerkawski W., *Reforma podatku domowo-czynszowego*, Kraków 1899.
- [11] Ćwik W., *Sprawa opłat za prawo miejskie w Królestwie Polskim*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1972, t. 24, z. 1.
- [12] Dybiec J., *Finansowanie nauki i oświaty w Galicji 1860–1918*, Kraków 1979.
- [13] Gargas Z., *O podatku rentowym*, Lwów 1898.
- [14] Gilewicz A., *Stosunki pieniężne w Galicji w latach 1772–1914*, „Rocznik Przemyski” 1958, t. 9.
- [15] Gliszczyński A., *Uwagi nad dochodami publicznymi*, Warszawa 1810.
- [16] Gliszczyński A., *Uwagi nad projektem amortyzacji długów ziemiańskich w departamencie bydgoskim*, Bydgoszcz 1811.
- [17] Głabiński S., *Finanse Galicji w r. 1894*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1894, nr 9.
- [18] Głabiński S., *Finanse stol. m. Lwowa i projekt budżetu na r. 1891. Sprawozdanie jeneralne referenta miejskiej komisji budżetowej*, Lwów 1901.
- [19] Głabiński S., *Galicja w budżecie państwowym na rok 1904*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1904, nr 29.
- [20] Głabiński S., *Samodzielność finansowa Galicji*, Lwów 1906.
- [21] Górski S., *Gospodarka finansowa miasta Warszawy*, dodatek do: „Biblioteka Warszawska” 1906, nr 6, 7.
- [22] Grabski W., *Bilans Królestwa Polskiego w finansach państwa rosyjskiego*, Warszawa 1909.
- [23] Grabski W., *Sprawa podatku od dochodu z nieruchomości miejskich w Królestwie Polskim*, Praca nr 5, dodatek do: „Biblioteka Warszawska” 1909, t. 3.
- [24] Jaworski J., *Gospodarka finansowa zarządów miejskich w Królestwie Polskim z wyłączeniem Warszawy*, Warszawa 1906.
- [25] Karbownik H., *Opodatkowanie duchowieństwa i dóbr kościelnych w Królestwie Polskim (1815–1863)*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1989/90 (1993), nr 36/37, z. 5.
- [26] Kellmann R., *Die ländlichen Kreditverhältnisse im ehemaligen Galizien und heutigen Polen unter besonderer Berücksichtigung des ländlichen Kreditgenossenschaftswesens*, Saalfeld 1935.
- [27] Kempner S., *Prawa stanowe kupców w Królestwie Polskim, w związku z prawodawstwem podatkowym*, „Gazeta Sądowa” 1899, nr 8–10.
- [28] Kleczyński J., *O zakresie opodatkowania się gmin*, „Przegląd Sądowy i Administracyjny” 1877, t. 2.

- [29] **Kolankowski F.**, *Podręcznik do bezpośrednich podatków osobistych wprowadzonych ustawą z dn. 25 października 1896 r.*, nr 200 Dz. p. p., cz. I, Lwów 1897.
- [30] **Komar A.**, *Polityka podatkowa rządu pruskiego w Wielkim Księstwie Poznańskim w latach 1815–1870*, „*Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza*” 1961, z. 2.
- [31] **Konitz H.**, *Jeszcze w sprawie skarbowości gminnej*, „*Ekonomista*” 1873, nr 14.
- [32] **Kosch T.**, *Wiadomości o należyciach skarbowych, ze szczególnym uwzględnieniem praw wiejskich*, Kraków 1903.
- [33] **Kościński K.**, *Prawo podatkowe w Prusach. Podręcznik dla ludu polskiego*, Poznań 1903.
- [34] **Krobicki W.**, *Rachunkowość w gminach wiejskich. Podręcznik o prowadzeniu ksiąg i rachunków gminnych wraz z wzorami przepisanych druków*, Lwów 1904.
- [35] **Krzeczunowicz K.**, *O podatku gruntowym i domowym w Galicji*, Kraków 1862.
- [36] **Kultys W.**, *Finanse i podatki*, [w:] *Księga pamiątkowa miasta Poznania*, Poznań 1929.
- [37] **Kultys W.**, *Słów kilka o zagadnieniu finansowo-skarbowym miast w Polsce ze specjalnym uwzględnieniem kwestii podatkowej miasta Poznania*, „*Kronika Miasta Poznania*” 1927, R. V.
- [38] **Leo J.**, *Finanse Galicji oraz projekt reformy skarbu krajowego*, Kraków 1889.
- [39] **Markowski B.**, *Finanse miast Królestwa Polskiego*, t. 1, Kielce 1913.
- [40] **Mayzel B.**, *Nowy podatek*, „*Gazeta Sądowa*” 1879, nr 27–31.
- [41] **Michalski J.**, *Austriacki powszechny podatek zarobkowy*, Kraków 1903.
- [42] **Michalski J.**, *Plan finansowy ministra Bilińskiego*, „*Przegląd Prawa i Administracji*” 1910, t. 35.
- [43] **Michalski J.**, *Uwagi w sprawie reformy finansów krajowych*, „*Przegląd Polski*” 1907.
- [44] **Mikulicz-Radecki A.**, *O podatku gruntowym dworskim w Królestwie Polskim*, Warszawa 1884.
- [45] **Paszkowski F.**, *Reforma podatkowa, krótkie streszczenie i objaśnienie ustawy z dn. 25 października 1896r.*, nr 220 Dz. u. p. o bezpośrednich podatkach osobistych, ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa, z dodaniem wyciągów z rozporządzeń wykonawczych i formularzy zeznań podatkowych, Kraków 1897.
- [46] **Połujański A.**, *Przepisy dotyczące się egzekucji podatków w Królestwie Polskim*, Warszawa 1883.
- [47] **Powichrowski W.**, *O powinności podwodowej w Królestwie Polskim*, „*Gazeta Sądowa*” 1893, nr 6, 7, 10.

- [48] **Przygodzki J.**, *Sprawy finansowe Księstwa Warszawskiego pod okupacją rosyjską w latach 1813–1815*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 2000, Prawo, nr 270.
- [49] **Radziszewski H.**, *Podatki gruntowe w Królestwie Polskim*, [w:] *W naszych sprawach*, t. 1, Warszawa 1899.
- [50] **Radziszewski H.**, *Wydatki skarbu Królestwa Polskiego w okresie między-powstaniowym*, „Przegląd Narodowy” 1908, t. 2, z. 7.
- [51] **Rostworowski M.**, *Prawno-polityczna strona budżetów Królestwa Kongresowego (1816–1830)*, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” 1905, t. 6.
- [52] **Sieprawski K.**, *O opustach podatku gruntowego z powodu szkód elementarnych*, Lwów 1900.
- [53] **Strasburger E.**, *Udział Królestwa Polskiego w finansach Rosji*, Warszawa 1918.
- [54] **Trzetrzewiński W.**, *O podatkach gruntowych stałych w Królestwie Polskim obecnie istniejących*, Warszawa 1861.
- [55] **Tuleja J.**, *W sprawie zniesienia akcyzy miejskiej od spirytusu denaturowanego*, Kraków 1901.
- [56] **Udziała E.**, *Podatek osobisto dochodowy*, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” 1900.
- [57] **Winhard J.**, *Zarysy treściwe o podatkach, stemplach i należnościach rządowych i funduszowych w państwie austriackim, a względnie w Galicji*, Lwów 1897.
- [58] **Woliński J.**, *Uwagi o brukowym w mieście stołecznym Warszawie*, Warszawa 1831.
- [59] **Zieliński F.**, *Poszukiwania nad finansami w Polsce*, „Biblioteka Warszawska” 1849.
- [60] **Żółtowski S.**, *Die Finanzen des Herzogthums Warschau*, Poznań 1892.
- [61] **Żukowski W.**, *Dochody i wydatki państwowe w Królestwie Polskim*, Warszawa 1907.

■ Inne:

- [1] **Ajzen M.**, *Polityka gospodarcza Lubeckiego 1821–1830*, Warszawa 1932.
- [2] **Bagniewski A.**, *O mennicy warszawskiej od czasu jej założenia (1810) do roku 1867, ze szczególnym względem na monetę zdawkową*, „Ekonomista” 1869, t. 1.
- [3] **Baliński I.**, *Loterie publiczne w Polsce. Szkic historyczny*, Warszawa 1918.
- [4] **Banzemer J.**, *Ogólne uwagi nad urządzeniem kredytu dla nieruchomości miejskich*, Berlin 1862.
- [5] **Bielski A.**, *Sposoby do ocalenia majątków obywateli Księstwa Warszawskiego*, Kalisz 1809.
- [6] **Bieniarzówna J.**, *Życie gospodarcze w Wolnym Mieście Krakowie*, Kraków 1967.

- [7] **Czemeryński K.**, *O dobrach koronnych byleję Rzeczypospolitej Polskiej*, Lwów 1870.
- [8] **Głabiński S.**, *Wykład nauki skarbowości z dodatkiem skarbowości Austrii i Galicji*, Lwów 1911.
- [9] **Grabski W.**, *Ciężary samorządu w Królestwie Polskim*, Warszawa 1908.
- [10] **Grabski W.**, *Działalność państwowa wobec potrzeb rolniczych Królestwa Polskiego. Co skarb państwa w naszym kraju na cele rolnicze wydaje i czego domagać się winniśmy i możemy*, Warszawa 1909.
- [11] **Kula W.**, *Polskie perypetie metrologiczne (1795–1919)*, [w:] *Wiek XIX. Prace ofiarowane S. Kieniewiczowi w 60 rocznicę urodzin*, Warszawa 1967.
- [12] **Kurtz A.**, *O cyrkulacji pieniężnej w Królestwie Polskim*, „*Ekonomista*” 1865 kwart. 4, z. 1. [Miaskowski F.] **F. M.**, *Odpowiedź na memorial pana Adolfa Kurtza, O cyrkulacji pieniężnej w Królestwie Polskim*, zamieszczony w I-m i III-m zeszytzie *Ekonomisty*, „*Ekonomista*” 1865, kwart. 4, z. 3.
- [13] **Kurtz A.**, *Rzecz o cyrkulacji pieniężnej i walucie w Królestwie Polskim*, Warszawa 1866.
- [14] **Lewin D.**, *Obieg pieniężny Królestwa kongresowego w drugiej połowie XIX stulecia*, „*Rocznik Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie*” 1929, R. VI.
- [15] **Łętowski L.**, *O moratorium*, Warszawa 1816.
- [16] **Połujański A.**, *Opisanie lasów Królestwa Polskiego i guberni zachodnich Cesarstwa Rosyjskiego pod względem historycznym, statystycznym i gospodarczym*, t. 1–4, Warszawa 1854–1855.
- [17] **Rembowski A.**, *Nowe prawo o urządzeniu gruntowym wiejskich czynszowników*, „*Niwa*” 15 I 1880.
- [18] **Romanowski J.**, *Rys stosunków ekonomicznych guberni radomskiej na podstawie akt hipoteki gubernialnej i akt notaryalnych w Radomiu*, Warszawa 1892.
- [19] **Rutkowski J.**, *Galicyjski kataster gruntów jako podstawa statystyki własności ziemskiej*, „*Wiadomości Statystyczne o Stosunkach Krajowych*” 1917, z. 3.
- [20] **Rzepniewska D.**, *Dobry kredyt i lichwa w Królestwie Polskim XIX w.*, [w:] *Drobnomieszczaństwo XIX i XX wieku*, t. 1, Warszawa 1984.
- [21] **Schrott J.**, *Nauka rachunkowości państwowej dla krajów w Radzie państwa reprezentowanych i dla spraw wspólnych wszystkim królestwom i krajom monarchji austr.-węg.*, wyd. II popr., na jęz. polski przełożył i własnymi dopiskami uzupełnił T. Kulczycki, Lwów 1860.
- [22] **Skarbek F.**, *Gospodarstwo narodowe stosowane*, Warszawa 1860.
- [23] **Skarbek F.**, *Gospodarstwo narodowe*, Warszawa, 1820/21.
- [24] **Stankiewicz Z.**, *Reformy czynszowe dóbr skarbowych w Królestwie Polskim*, Łódź 1968.

- [25] **Stankiewicz Z.**, *System eksploatacji dóbr publicznych w Polsce środkowej w okresie przejścia od feudalizmu do kapitalizmu*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1970, t. 22, z. 2.
- [26] **Stanulewicz M.**, *Polityka fiskalna władz powstania styczniowego w świetle dekretów Rządu Narodowego*, [w:] *Studia z historii ustroju i prawa. Księga dedykowana Prof. Jerzemu Walachowiczowi*, red. H. Olszewski, Poznań 2002.
- [27] **Stawiarski J. F.**, *Uwagi nad moratorium*, Warszawa 1816.
- [28] **Strasburger A.**, *Podręcznik o kosztach stemplowych i innych opłatach, wnoszonych od dn. 1 maja 1884 r. przy sporządzaniu aktów notarialnych i hipotecznych w guberniach Królestwa Polskiego*, Warszawa 1884.
- [29] **Stupnicki H.**, *Systematyczny układ rozporządzeń we względzie myt drogowych, mostowych i przewozowych, taks skarbowych, jako też i prywatnych*, Lwów 1862.
- [30] **Styś W.**, *Metryki gruntowe józefińskie i franciszkańskie jako źródło do historii gospodarczej Galicji*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych” 1932–1933, t. 2.
- [31] **Suligowski A.**, *Warszawa i jej przedsiębiorstwa miejskie*, Warszawa 1903.
- [32] **Szumlański K.**, *Wiadomość o funduszach na pożyczki dla budujących się po miastach w Król[estwie] Polsk[im]*, „Biblioteka Warszawska” 1864, t. 2.
- [33] **Tałasiewicz J.**, *Wskazówki co do utrzymania zgodności między księgami gruntowymi a katastrem na podstawie arkuszy zgłoszeń udzielanych sądom przez urzędy ewidencyjne katastra*, Kraków 1898.
- [34] **Terlecki W.**, *System monetarny Królestwa Kongresowego*, „Wiadomości Numizmatyczne” 1960, t. 4.
- [35] **Terlecki W.**, *System monetarny Królestwa Polskiego po powstaniu listopadowym (1832–1842)*, „Wiadomości Numizmatyczne” 1966, z. 1.
- [36] **Wrotnowski A.**, *Drogi handlowe w Królestwie Polskiem*, „Biblioteka Warszawska” 1878, t. 3.
- [37] **Zdzitowiecki J.**, *Książę – minister Franciszek Ks. Drucki-Lubecki 1778–1846*, Warszawa 1948.